

La democràcia a Amèrica

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

La democràcia a Amèrica

TRADUCCIÓ DE JAUME ORTOLÀ

ERUDICUS

Títol original: *De la démocratie en Amérique*

Primera edició: novembre del 2011

© de la traducció: Jaume Ortolà i Font

© d'aquesta edició: Riurau Editors

Carrer de l'Agregació, núm. 1, 2n 1a

08041 Barcelona

www.riuraueditors.cat

info@riuraueditors.cat

Produït per Jaume Ortolà

ISBN: 978-84-938315-2-3

Dipòsit legal:

Impressió: Publidisa

LA DEMOCRÀCIA A AMÈRICA

VOLUM I
(1835)

INTRODUCCIÓ

Entre les novetats que, durant la meua estada als Estats Units, van atraure la meua atenció, cap no m'impresionà més vivament que la igualtat de les condicions. Vaig descobrir sense dificultats la influència prodigiosa que exerceix aquest fet primer sobre la marxa de la societat; dóna a l'esperit públic una certa direcció, un cert caire a les lleis; als governants, màximes noves, i costums particulars als governats.

Aviat vaig reconèixer que aquest mateix fet estén la seva influència molt més enllà dels costums polítics i de les lleis, i que no té menys domini sobre la societat civil que sobre el govern: crea les opinions, fa néixer els sentiments, suggereix els usos i modifica tot allò que no produeix.

Així, doncs, a mesura que estudiava la societat americana, veia cada vegada més en la igualtat de les condicions el fet generador del qual semblava provenir cada fet particular, i el retrobava incessantment davant meu com un punt central al qual anaven a parar totes les meves observacions.

Llavors vaig portar de nou el meu pensament cap al nostre hemisferi, i em va semblar distingir-hi alguna cosa anàloga a l'espectacle que m'oferia el Nou Món. Vaig veure una igualtat de les condicions que, sense haver-hi atès com als Estats Units límits extrems, s'hi acostava cada dia més; i aquesta mateixa democràcia, que regna en les societats americanes, em va parèixer que avançava ràpidament cap al poder a Europa.

En aquell moment vaig concebre la idea del llibre que llegireu.

Una gran revolució democràtica es produeix entre nosaltres; tothom la veu, però no tothom la jutja de la mateixa manera. Uns la consideren com una cosa nova, i, prenent-la per un accident, encara esperen poder aturar-la; mentre que d'altres la jutgen irresistible, perquè els sembla el fet més continu, el més antic i el més permanent que es coneix en la història.

Em remeto per un moment a allò que era França fa set-cents anys: la trobo dividida entre un petit nombre de famílies que posseeixen la terra i governen els habitants; el dret de manar es transmet de generació en generació amb les herències; els homes sols tenen una manera d'actuar els uns sobre els altres: la força; el poder només té un únic origen: la propietat de la terra.

Però vet ací que s'estableix el poder polític del clergat i que aviat s'estén. El clergat obre les seves files a tothom: al pobre i al ric, al plebeu i al senyor; la igualtat comença a penetrar per l'Església en el si del govern, i qui havia vegetat com un serf en esclavatge etern, se situa com a prevere entre els nobles, i sovint s'asseu per damunt dels reis.

A mesura que la societat esdevé amb el temps més civilitzada i més estable, les diferents relacions entre els homes esdevenen més complicades i més nombroses. Es fa sentir vivament la necessitat de les lleis civils. Llavors neixen els legistes; ixen de l'obscur reducte dels tribunals i del cau polsós de les escrivanies, i van a ocupar un lloc en la cort del príncep, al costat dels barons feudals coberts d'ermini i de ferro.

Els reis s'arruïnen en grans empreses; els nobles es consumeixen en guerres privades; els plebeus s'enriqueixen en el comerç. La influència dels diners comença a fer-se notar en els afers d'Estat. Els negocis són una nova font de poder, i els financers esdevenen un poder polític que és menyspreat i afalagat.

A poc a poc s'estén la il·lustració; es desvetlla el gust per la literatura i per les arts; l'esperit esdevé llavors un element d'èxit; la ciència és un mitjà de govern, la intel·ligència una força social; els homes lletrats arriben als afers públics.

Tanmateix, a mesura que es descobreixen vies noves per a arribar al poder, veiem que cau el valor de la naixença. En el segle XI la noblesa tenia un preu inestimable; en el XIII es compra; el primer ennobliment es fa en 1270, i la igualtat és introduïda finalment en el govern per la mateixa aristocràcia.

Durant els set-cents anys que han transcorregut, a vegades s'ha esdevingut que, per a lluitar contra l'autoritat reial o per a llevar el poder als seus rivals, els nobles han donat poder polític al poble.

Més sovint encara els reis han fet participar en el govern les classes inferiors de l'Estat a fi de rebaixar l'aristocràcia.

A França els reis s'han mostrat com els més actius i els més constants dels anivelladors. Quan han estat ambiciosos i forts, han treballat per a elevar el poble al nivell dels nobles; i quan han estat moderats i febles, han permès que el poble es posés per damunt d'ells mateixos. Els uns han ajudat la democràcia amb les seves qualitats, els altres amb els seus vicis. Lluís XI i Lluís XIV han tingut cura d'igualar-ho tot per davall del tron, i Lluís XV ha davallat, finalment, ell mateix amb la seva cort a la pols.

D'ençà que els ciutadans començaren a posseir la terra altrament que segons el vassallatge feudal, i que la riquesa mobiliària, una vegada coneguda, va poder al seu torn crear influència i donar poder, ja no es feren descobriments en les arts, ja no s'introduïren perfeccionaments en el comerç i la indústria, sense crear altres tants elements nous d'igualtat entre els homes. A partir d'aquest moment, tots els procediments que es descobreixen, totes les necessitats que neixen, tots els desitjos que demanen ser satisfets, són progressos cap a l'anivellament universal. El gust pel luxe, l'amor de la guerra, l'imperi de la moda, les passions més superficials del cor humà, com les més profundes, semblen treballar de concert per a empobrir els rics i enriquir els pobres.

Des del moment en què els treballs de l'intel·lecte esdevingueren fonts de poder i de riquesa, calgué considerar cada desenvolupament de la ciència, cada nou coneixement, cada nova idea, com un germen de poder posat a l'abast del poble. La poesia, l'eloqüència, la memòria, les gràcies de l'esperit, els focs de la imaginació, la profunditat del pensament, tots aquests dons que el cel reparteix a l'atzar, beneficiaren la democràcia, i fins i tot quan es trobaven en possessió dels seus adversaris, també servien la seva causa posant en relleu la grandesa natural de l'home; les seves conquestes s'estengueren, doncs, amb les de la civilització i de la il·lustració, i la literatura fou un arsenal obert a tothom, on acudien cada dia els febles i els pobres a buscar armes.

Quan un recorre les pàgines de la nostra història, no troba, per dir-ho així, grans esdeveniments que des de fa set-cents anys no hagin redundat en benefici de la igualtat.

Les croades i les guerres dels anglesos delmen els nobles i divideixen les seves terres; l'establiment dels comuns introdueix la llibertat democràtica en el si de la monarquia feudal; l'invent de les armes de foc iguala el pagès i el noble en el camp de batalla; la impremta ofereix recursos iguals a les seves intel·ligències; el correu diposita els coneixements al llinar de la cabanya del pobre com a la porta dels palaus; el protestantisme sosté que tots els homes tenen les mateixes possibilitats de trobar el camí del cel. Amèrica, que és descoberta, presenta a la fortuna mil rutes noves, i atorga riquesa i poder a obscurs aventurers.

Si a partir del segle XI examineu el que passa a França de cinquanta en cinquanta anys, al terme de cada un d'aquests períodes, no deixareu de veure que s'ha produït una doble revolució en l'estat de la societat.

El noble ha baixat en l'escala social, el plebeu s'hi ha elevat; l'un baixa, l'altre puja. Cada mig segle els acosta, i aviat es tocaran.

I això no és particular només de França. En qualsevol direcció que posem la mirada, veiem la mateixa revolució en curs per tot l'univers cristià.

Pertot arreu hem vist que els diversos incidents de la vida dels pobles es decanten en favor de la democràcia; tots els homes l'han ajudada amb els seus esforços: els qui comptaven contribuir als seus èxits i els qui no pensaven servir-la; els qui han combatut per ella i fins els qui se n'han declarat enemics; tots han estat empesos desordenadament pel mateix camí, i tots han treballat en comú, els uns malgrat ells mateixos, els altres sense saber-ho, cecs instruments a les mans de Déu.

El desenvolupament gradual de la igualtat de condicions és, doncs, un fet providencial; en té les principals característiques: és universal, és durador, escapa cada dia al poder humà; tots els esdeveniments, com tots els homes, ajuden al seu desenvolupament.

¿Seria prudent creure que un moviment social que ve de tan lluny podria ser suspès pels esforços d'una generació? ¿Creiem que, després d'haver destruït el feudalisme i haver vençut els reis, la democràcia reculà davant els burgesos i els rics? ¿S'aturarà ara que ha esdevingut tan forta i els seus adversaris tan febles?

¿Cap on anem, doncs? Ningú no ho pot dir, perquè ja ens manquen els termes de comparació; les condicions són més iguals avui entre els cristians que no ho han estat mai en cap temps ni en cap país del món; així, la grandesa del que ja s'ha fet impedeix veure el que encara es pot fer.

El llibre sencer que ara llegireu ha estat escrit sota la impressió d'una mena de terror religiós produït en l'ànima de l'autor per la visió d'aquesta revolució irresistible que marxa des de fa tants segles per damunt de tots els obstacles, i que encara avui dia avança entremig de les ruïnes que ha fet.

No cal que Déu mateix parli perquè descobrim els signes certs de la seva voluntat; basta examinar quina és la marxa habitual de la natura i la tendència contínua dels esdeveniments; sé, sense que el Creador elevi la veu, que els astres segueixen en l'espai les corbes que ha traçat el seu dit.

Si prolongades observacions i meditacions sinceres porten els homes d'avui a reconèixer que el desenvolupament gradual i progressiu de la igualtat és al mateix temps el passat i el futur de la seva història, tan sols aquest descobriment donaria a aquest desenvolupament el caràc-

ter sagrat de la voluntat del mestre sobirà. Voler aturar la democràcia semblaria llavors lluitar contra el mateix Déu, i a les nacions només els restaria acomodar-se a l'estat social que els imposa la Providència.

Els pobles cristians em pareix que ofereixen avui un espectacle astorador; el moviment que els arrossega és ja prou fort perquè no pugui ser suspès, i encara no és prou ràpid per a desesperar de dirigir-lo; la seva sort és a les seves mans, però aviat se'ls escaparà.

Instruir la democràcia, revifar-ne, si pot ser, les creences, purificar-ne els costums, regular-ne els moviments, substituir a poc a poc la in-experiència per la ciència dels afers públics, els seus instints cecs pel coneixement dels seus veritables interessos; adaptar-ne el govern als temps i als llocs; modificar-lo segons les circumstàncies i els homes: tal és el primer dels deures que s'imposa avui als qui dirigeixen la societat.

Cal una ciència política nova per a un món completament nou.

Però no hi parem gaire esment; situats enmig d'un riu veloç, fixem obstinadament els ulls en algunes restes que veiem encara a la riba, mentre el corrent ens arrossega i ens empeny a recules cap a l'abisme.

No hi ha cap poble d'Europa en el qual la gran revolució social que acabo de descriure hagi fet progressos més ràpids que entre nosaltres, però sempre hi ha avançat a l'atzar.

Els caps d'Estat mai no han pensat a preparar res anticipadament per a aquesta revolució; s'ha fet malgrat ells o sense que en sabessin res. Les classes més poderoses, més intel·ligents i més morals de la nació no han mirat d'apropiar-se-la per tal de dirigir-la. La democràcia, doncs, ha estat abandonada als seus instints salvatges; ha crescut com aquests infants, privats d'atencions paternes, que es crien tots sols als carrers de les nostres ciutats, i que de la societat només coneixen els vicis i les misèries. Semblava que encara ignoràvem la seva existència, quan es va emparar d'improvís del poder. Llavors tothom es va sotmetre amb servilitat als seus més petits desitjos; vam adorar-la com a imatge de la força; quan després es va afeblir pels seus propis excessos, els legisladors conceberen el projecte imprudent de destruir-la en lloc de mirar d'instruir-la i de corregir-la, i sense voler ensenyar-la a governar, només van pensar a expulsar-la del govern.

D'ací ha resultat que la revolució democràtica s'ha produït en el material de la societat sense que hi hagués, en les lleis, les idees, els hàbits i els costums, el canvi que hauria calgut per a fer útil aquesta revolució.

Així, tenim la democràcia sense el que ha d'atenuar els seus vicis i posar en relleu els seus avantatges naturals; i veient ja els mals que comporta, encara desconeixem els béns que pot donar.

Quan el poder reial, amb el suport de l'aristocràcia, governava plàcidament els pobles d'Europa, la societat, enmig de les seves misèries, gaudia de moltes classes de felicitat que difícilment es poden concebre i apreciar avui.

El poder d'alguns súbdits elevava barreres insuperables per a la tirania del príncep; i els reis, sentint-se a més revestits als ulls de la multitud d'un caràcter gairebé diví, extreien, del mateix respecte que provocaven, la voluntat de no abusar del seu poder.

Situats a una distància immensa del poble, els nobles tenien, tanmateix, per la sort del poble, aquesta espècie d'interès benivolent i tranquil que el pastor atorga al seu ramat; i, sense veure en el pobre el seu igual, vetllaven pel seu destí, com sobre un llegat posat per la Providència a les seves mans.

No havent concebut la idea d'un altre estat social que el seu, no imaginant que poguessin igualar-se mai als seus amos, el poble rebia els seus beneficis i no discutia els seus drets. Els estimava quan eren clements i justs, i se sotmetia sense dificultats i sense baixesa als seus rigors, com a mals inevitables que li enviava el braç de Déu. Els usos i costums, d'altra banda, havien fixat límits a la tirania i havien establert una mena de dret entremig mateix de la força.

No tenint el noble el pensament que li volguessin arrencar els privilegis que ell creia legítims, considerant el serf la seva inferioritat com un efecte de l'ordre immutable de la natura, és concebible que es pogués establir una mena de benvolença recíproca entre aquestes dues classes que es repartien una sort tan diferent. En la societat es veia llavors la desigualtat, les misèries, però les ànimes no hi eren degradades.

No és l'ús del poder o l'hàbit de l'obediència qui deprava els homes; és l'ús d'un poder que consideren il·legítim, i l'obediència a un poder que veuen com a usurpat i opressor.

D'una banda, hi havia els béns, la força, el lleure, i amb aquests la recerca del luxe, els refinaments del gust, els plaers de l'esperit, el culte de les arts; de l'altra, el treball, la grolleria i la ignorància.

Però en el si d'aquesta multitud ignorant i grollera es trobaven passions enèrgiques, sentiments generosos, creences profundes i virtuts salvatges.

El cos social així organitzat podia tenir estabilitat, poder i sobretot glòria.

Però vet ací que els rangs es confonen; les barreres aixecades entre els homes s'abaixen; es divideixen els dominis, el poder es comparteix, la il·lustració s'escampa, les intelligències s'anivellen; l'estat social esdevé democràtic, i l'imperi de la democràcia s'estableix per fi plàcidament en les institucions i en els costums.

M'imagino llavors una societat en què tothom, veient la llei com a obra pròpia, l'estimaria i s'hi sotmetria sense dificultats; en què, com que l'autoritat del govern és respectada com a necessària i no com a divina, l'amor que hom tindria al cap de l'Estat no seria una passió sinó un sentiment raonat i tranquil. Com que tothom té drets i cadascú està segur de conservar els seus, s'establiria entre totes les classes una confiança vigorosa, i una mena de condescendència recíproca, tan allunyada de l'orgull com de la baixesa.

Instruït en els seus veritables interessos, el pobre comprendria que, per a beneficiar-se dels béns de la societat, cal sotmetre's a les seves càrregues. L'associació lliure dels ciutadans podria reemplaçar llavors el poder individual dels nobles, i l'Estat estaria protegit contra la tirania i la llicència.

Entenc que en un Estat democràtic, constituït d'aquesta manera, la societat no seria immòbil; però els moviments del cos social podrien ser-hi regulats i progressius; si hi ha menys esplendor que en una aristocràcia, hi haurà menys misèries; els gaudis hi seran menys extrems i el benestar més general; les ciències menys grans i la ignorància més rara; els sentiments menys enèrgics i els hàbits més suaus; hi observareu més vicis i menys crims.

A falta de l'entusiasme i de l'ardor de les creences, la intelligència i l'experiència obtindran adesiara grans sacrificis dels ciutadans; com que cada home és igualment feble, sentirà la mateixa necessitat dels seus semblants; i sabent que només pot obtenir el suport d'ells a condició de prestar-los la seva col·laboració, descobrirà sense dificultats que per a ell l'interès particular es confon amb l'interès general.

La nació presa com a cos no serà tan brillant, tan gloriosa, tan forta potser; però la majoria dels ciutadans gaudirà d'un destí més pròsper, i el poble es mostrarà pacífic, no perquè desesperi d'estar millor, sinó perquè sap que està bé.

Si tot no fos bo i útil en un tal ordre de coses, la societat almenys s'hauria apropiat tot allò que pot presentar d'útil i de bo, i els homes, abandonant per sempre els avantatges socials que pot proporcionar l'aristocràcia, haurien agafat de la democràcia tots els béns que aquesta els pot oferir.

Però nosaltres, abandonant l'estat social dels nostres avantpassats, desfent-nos desordenadament de les seves institucions, les seves idees i els seus costums, ¿què hem posat en lloc seu?

El prestigi del poder reial s'ha esvaït, sense ser reemplaçat per la majestat de les lleis; avui el poble menysprea l'autoritat, però la tem, i la por en treu més del que en altre temps donaven el respecte i l'amor.

Adverteixo que hem destruït les existències individuals que podien lluitar separadament contra la tirania; però veig que només el govern hereta totes les prerrogatives arrabassades a les famílies, a les corporacions o als homes; així, després de la força a vegades opressora, però sovint conservadora, d'un petit nombre de ciutadans, ha vingut la feblesa de tothom.

La divisió de les fortunes ha fet disminuir la distància que separava el pobre del ric; però, en acostar-se, semblen haver trobat noves raons per a odiar-se, i llançant-se l'un a l'altre mirades plenes de terror i d'enveja, s'expulsen mútuament del poder; per a l'un i per a l'altre, no existeix la idea dels drets, i la força els pareix, a tots dos, l'única raó del present i l'única garantia del futur.

El pobre ha conservat la major part dels prejudicis dels seus pares, sense les seves creences; la seva ignorància, sense les seves virtuts; ha admès com a regla de les seves accions la doctrina de l'interès, sense conèixer-ne la ciència, i el seu egoisme està tan desproveït d'intel·ligència com ho estava en el passat la seva lleialtat.

La societat està tranquil·la, no perquè tingui consciència de la seva força i del seu benestar, sinó, al contrari, perquè es creu feble i fràgil; té por de morir fent un esforç; tothom nota les coses que van malament, però ningú no té el coratge i l'energia necessaris per a buscar una millora; hom té desitjos, recances, tristors i alegries que no produeixen res de visible ni de durable, semblants a passions de vells que acaben en la impotència.

Així, hem abandonat el que l'estat antic podia presentar de bo, sense adquirir el que l'estat actual podia oferir d'útil; hem destruït una soci-

etat aristocràtica, i, aturant-nos amb complaença entremig de les runes de l'antic edifici, semblen voler establir-nos-hi per sempre.

El que passa en el món intel·lectual no és menys deplorable.

Entrebandada en la seva marxa o abandonada sense ajuda a les seves passions desordenades, la democràcia de França ha enderrocat tot el que ha trobat al seu pas, i ha fet trontollar tot el que no ha destruït. No s'ha apoderat de la societat a poc a poc a fi d'establir-hi pacíficament el seu domini; no ha parat d'avançar entremig dels desordres i de l'agitació del combat. Animats per l'ardor de la lluita, empesos més enllà dels límits naturals de la seva opinió per les opinions i els excessos dels seus adversaris, tothom perd de vista l'objectiu mateix de les seves perceses i usa un llenguatge que no correspon als seus veritables sentiments i als seus instints secrets.

D'ací ve l'estranya confusió que ens veiem obligats a presenciar.

Busco debades en els meus records, no trobo res que mereixi excitar més dolor i més pietat que el que s'esdevé davant nostre; sembla que s'hagi trencat avui el lligam natural que uneix les opinions als gusts i els actes a les creences; la simpatia que en tots els temps s'ha observat entre els sentiments i les idees dels homes pareix destruïda, i es diria que s'han abolit totes les lleis de l'analogia moral.

Encara es troben entre nosaltres cristians plens de zel, amb ànima religiosa, a qui els agrada nodrir-se de les veritats de l'altra vida; aquests s'animaran sens dubte a favor de la llibertat humana, font de tota grandesa moral. Al cristianisme, que ha fet tots els homes iguals davant de Déu, no li desagradarà veure tots els ciutadans iguals davant la llei. Però, per una concurrència d'estranyes esdeveniments, la religió es troba momentàniament compromesa enmig dels poders que la democràcia enderroca, i sovint passa que rebutja la igualtat que estima, i maleeix la llibertat com un adversari, mentre que, agafant-la per la mà, podria santificar-ne els esforços.

Al costat d'aquests homes religiosos, en descobreixo d'altres que han girat els ulls cap a la terra més que no pas cap al cel; partidaris de la llibertat, no sols perquè veuen en aquesta l'origen de les virtuts més nobles, sinó sobretot perquè la consideren la font dels béns més grans, desitgen sincerament assegurar el seu domini i fer tastar als homes els seus beneficis. Entenc que aquests s'afanyaran a cridar la religió en ajut seu, perquè han de saber que no es pot establir el

regne de la llibertat sense el dels costums, ni fonamentar els costums sense les creences; però han vist la religió en les files dels seus adversaris, i amb això en tenen prou; els uns l'ataquen i els altres no gosen defensar-la.

Els segles passats han vist ànimes baixes i venals preconitzant l'esclavatge, mentre esperits independents i cors generosos lluitaven sense esperança per salvar la llibertat humana. Però en els nostres dies es troben sovint homes naturalment nobles i dignes, que tenen opinions en oposició directa amb els seus gusts, i que exalcen una servilitat i una baixesa que no han conegut mai per ells mateixos. N'hi ha d'altres, al contrari, que parlen de la llibertat com si poguessin sentir el que aquesta té de sagrat i de gran, i que reclamen sorollosament en favor de la humanitat drets que ells sempre han menystingut.

Veig homes virtuosos i pacífics a qui els seus costums purs, els seus hàbits tranquils, la seva prosperitat i la seva intel·ligència situen naturalment al capdavant de la població que els envolta. Plens d'un amor sincer per la pàtria, estan disposats a fer per ella grans sacrificis. No obstant això, la civilització troba sovint en ells uns adversaris; confonen els abusos amb els beneficis d'aquesta, i en el seu esperit la idea del mal està indissolublement lligada a la del que és nou.

A prop en veig d'altres que, en nom del progrés, s'esforcen a materialitzar l'home, volent trobar l'útil sense ocupar-se del just, la ciència lluny de les creences, i el benestar separat de la virtut. Aquests es diuen els campions de la civilització moderna, i es posen insolentment al seu davant, usurpant un lloc que hom els deixa i que la seva indignitat els nega.

¿On som, doncs?

Els homes religiosos combaten la llibertat, i els amics de la llibertat ataquen les religions; els esperits nobles i generosos lloen l'esclavatge, i les ànimes baixes i servils preconitzen la independència; els ciutadans honests i instruïts són hostils a tots els progressos, mentre que els homes sense patriotisme i sense costums es fan els apòstols de la civilització i de les llums!

¿Tots els segles s'han assemblet al nostre? ¿L'home ha tingut sempre davant dels ulls, com en els nostres dies, un món on res no està lligat, on la virtut no té geni, i el geni no té honor; on l'amor per l'ordre es confon amb el gust pels tirans, i el culte sagrat de la llibertat amb el menyspreu de les lleis; on la consciència no llança més que una claror dubtosa so-

bre les accions humanes; on res ja no sembla prohibit, ni permès, ni honest, ni vergonyós, ni verdader, ni fals?

¿Hauria de pensar que el Creador ha fet l'home per a deixar-lo debatre's sens fi enmig de les misèries intel·lectuals que ens envolten? No ho puc creure. Déu prepara a les societats europees un futur més estable i més calmat; ignoro els seus designis, però no deixaré de creure-hi perquè no els pugui penetrar, i m'estimaria més dubtar dels meus coneixements que de la seva justícia.

Hi ha un país en el món on la gran revolució social de què parlo sembla haver assolit més o menys els seus límits naturals; s'hi ha produït d'una manera simple i fàcil, o més aviat es pot dir que aquest país veu els resultats de la revolució democràtica que es produeix entre nosaltres sense haver tingut la revolució en si.

Els emigrants que s'establiren a Amèrica a començament del segle xvii alliberaren en certa manera el principi de la democràcia de tots els principis contra els quals lluitava en les velles societats d'Europa, i el trasplantaren tot sol a les ribes del Nou Món. Allà ha pogut créixer en llibertat, i, avançant amb els costums, desenvolupar-se pacíficament en les lleis.

Em sembla fora de dubte que tard o d'hora nosaltres arribarem, com els americans, a la igualtat quasi completa de les condicions. D'això no concloc que estiguem cridats un dia a treure necessàriament, d'un tal estat social, les conseqüències polítiques que els americans han tret. Estic ben lluny de creure que hagin trobat l'única forma de govern que es pugui donar a la democràcia; però basta que en tots dos països la causa generadora de les lleis i els costums sigui la mateixa perquè tinguem un interès immens per saber què ha produït aquesta causa en cada un dels països.

Per tant, no he examinat Amèrica tan sols per satisfer una curiositat, d'altra banda legítima; he volgut trobar-hi ensenyaments que puguem aprofitar. Us equivocaríeu estranyament si pensàveu que he volgut fer un panegíric; qualsevol que llegeixi aquest llibre es convencerà que aquest no ha estat el meu propòsit; el meu objectiu no ha estat tampoc preconitzar tal forma de govern en general; perquè sóc dels qui creuen que gairebé mai no hi ha bondat absoluta en les lleis; tampoc no he pretès jutjar si la revolució social, l'avanç de la qual em sembla irresistible, era avantatjosa o funesta per a la humanitat; he admès aquesta revolució

ció com un fet consumat o a punt de consumir-se, i, entre els pobles que han vist com es produïa en el seu si, he cercat aquell en què ha atès el desenvolupament més complet i més pacífic, a fi de discernir-ne clarament les conseqüències naturals, i de trobar-hi, si pot ser, la manera de fer-la beneficiosa per als homes. Confesso que en Amèrica he vist més que Amèrica; hi he cercat una imatge de la democràcia en si, de les seves inclinacions, del seu caràcter, dels seus prejudicis, de les seves passions; he volgut conèixer-la, ni que fos per saber almenys què n'hem d'esperar o què n'hem de témer.

En la primera part d'aquesta obra, he intentat, doncs, mostrar la direcció que la democràcia, lliurada a Amèrica a les seves inclinacions i abandonada gairebé sense restriccions als seus instints, donava naturalment a les lleis, la marxa que imprimia al govern, i en general el poder que exercia sobre els afers públics. He volgut saber quins eren els béns i els mals que produïa. He investigat de quines precaucions havien fet ús els americans per a dirigir-la, i quines altres havien estat omeses, i m'he proposat distingir les causes que li permeten governar la societat.

El meu objectiu era descriure en una segona part la influència que exerceix a Amèrica la igualtat de condicions i el govern de la democràcia sobre la societat civil, sobre els hàbits, les idees i els costums; però començo a sentir menys passió per l'acompliment d'aquest propòsit. Abans que pugui satisfer la tasca que m'he proposat, el meu treball haurà esdevingut gairebé inútil. Un altre haurà de mostrar aviat als lectors els principals trets del caràcter americà, i, amagant sota un vel lleuger la gravetat de les escenes, donar a la veritat els encants amb què jo no he pogut adornar-la.¹

No sé si he reeixit a fer conèixer el que he vist a Amèrica, però estic

1. En l'època en què vaig publicar la primera edició d'aquesta obra, el senyor Gustave de Beaumont, el meu company de viatge a Amèrica, encara treballava en el seu llibre titulat *Marie, ou l'Esclavage aux États-Unis*, que ha aparegut després. L'objectiu principal de Beaumont és posar en relleu i fer conèixer la situació dels negres en el context de la societat angloamericana. La seva obra donarà una llum viva i nova sobre la qüestió de l'esclavitud, qüestió vital per a les repúbliques unides. No sé si m'equivoco, però em sembla que el llibre de Beaumont, després d'haver interessat vivament aquells qui voldran extraure'n emocions i cercar-hi imatges, ha d'obtenir un succés més sòlid i més durador encara entre els lectors que, abans que res, desitgin visions autèntiques i veritats profundes.

segur d'haver-ne tingut sincerament el desig, i de no haver cedit mai sinó inconscientment a la necessitat d'adaptar els fets a les idees, en lloc de sotmetre les idees als fets.

Quan un punt podia ser establert amb l'ajut de documents escrits, he tingut cura de recórrer als texts originals i a les obres més autèntiques i respectades.² He indicat les meves fonts en notes, i tothom podrà verificar-les. Quan s'ha tractat d'opinions, d'usos polítics, d'observacions de costums, he intentat consultar els homes més il·lustrats. Si es donava el cas que la cosa era important o dubtosa, no em conformava amb un testimoni, sinó que tan sols decidia sobre el conjunt dels testimoniatges.

Ací cal necessàriament que el lector cregui la meva paraula. Hauria pogut citar sovint en suport d'allò que avanço l'autoritat de noms que li són coneguts, o que almenys són dignes de ser-ho; però m'he guardat de fer-ho. L'estranger aprèn sovint al costat de la llar de foc del seu amfitrió veritats importants, que aquest amagarà potser als amics; amb l'estranger hom s'allibera d'un silenci obligat; hom no tem la seva indiscreció, perquè està de pas. Cada una d'aquestes confidències era registrada per mi tan bon punt la rebia, però no eixiran mai de la meva carpeta; m'estimo més perjudicar l'èxit dels meus relats que afegir el meu nom a la llista d'aquests viatgers que tornen penes i molèsties a canvi de la generosa hospitalitat que han rebut.

Sé que, malgrat la meva cura, res no serà més fàcil de criticar que aquest llibre, si ningú pensa mai a criticar-lo.

Els qui voldran mirar-hi de prop trobaran, crec, en l'obra sencera, una idea mare que encadena, per dir-ho així, totes les seves parts. Però la diversitat de les matèries que he hagut de tractar és molt gran, i qui intenti oposar un fet aïllat al conjunt dels fets que cito, una idea separada al conjunt d'idees, hi reeixirà sense dificultats. Voldria, doncs, que

2. Els documents legislatius i administratius m'han estat proveïts amb una obsequiositat el record de la qual sempre revifarà la meva gratitud. Entre els funcionaris americans que han col·laborat així a les meves recerques, cito sobretot Edward Livingston, llavors secretari d'Estat (ara ministre plenipotenciari a París). Durant la meva estada al Congrés, Livingston tingué l'amabilitat de fer-me trametre la major part dels documents que posseeixo relatius al govern federal. Livingston és un d'aquests homes rars que hom estima en llegir els seus escrits, que hom admira i honora fins i tot abans de conèixer-los, i als quals hom és feliç de deure un reconeixement.

em concedissin el favor de llegir-me amb el mateix esperit que ha presidit el meu treball, i que jutgessin aquest llibre per la impressió general que deixa, com jo mateix m'he decidit, no per tal raó particular, sinó pel conjunt de les raons.

Cal no oblidar tampoc que l'autor que es vol fer entendre està obligat a portar cada una de les seves idees a totes les seves conseqüències teòriques, i sovint fins als límits del fals i de l'impracticable; perquè, si a voltes és necessari separar-se de les regles de la lògica en les accions, no es pot fer el mateix en el discurs, i l'home troba quasi tantes dificultats a ser inconseqüent en les seves paraules com en troba d'ordinari a ser conseqüent en els seus actes.

Acabo assenyalant jo mateix el que un gran nombre de lectors considerarà com el defecte capital de l'obra. Aquest llibre no es posa precisament en el seguici de ningú; en escriure'l, no he pretès servir ni combatre cap partit; m'he proposat mirar, no altrament, sinó més lluny que els partits; i mentre aquests s'ocupen de l'endemà, jo he volgut pensar en el futur.

PRIMERA PART

Capítol 1

CONFIGURACIÓ EXTERIOR DE L'AMÈRICA DEL NORD

L'Amèrica del Nord dividida en dues vastes regions, l'una que davalla cap al pol, l'altra cap a l'equador. — Vall del Mississipi. — Vestigis que s'hi troben de les revolucions del planeta. — Costa de l'oceà Atlàntic on es van fundar les colònies angleses. — Diferent aspecte que presentaven l'Amèrica del Sud i l'Amèrica del Nord en l'època de la descoberta. — Boscs de l'Amèrica del Nord. — Prats. — Tribus errants d'indígenes. — La seva aparença exterior, els seus costums, les seves llengües. — Vestigis d'un poble desconegut.

L'Amèrica del Nord presenta en la seva configuració exterior trets generals que són fàcils de discernir a primer cop d'ull.

Hi ha presidit una mena d'ordre metòdic en la separació de les terres i de les aigües, de les muntanyes i de les valls. Un arranjament simple i majestuós s'hi revela entremig mateix de la confusió dels objectes i entre l'extrema varietat dels paisatges.

Dues vastes regions la divideixen d'una manera gairebé igual.

L'una té per límit, al septentrí, el pol àrtic; a l'est, a l'oest, els dos grans oceans. Avança llavors cap al migdia, i forma un triangle en què els costats irregularment traçats es retroben a la fi per davall dels grans llacs del Canadà.

La segona comença on acaba la primera, i s'estén sobre tota la resta del continent.

L'una és lleugerament inclinada cap al pol, l'altra cap a l'equador.

Les terres compreses en la primera regió davallen cap al nord amb un pendent tan imperceptible que gairebé es podria dir que formen un altiplà. A l'interior d'aquest immens terraplè no hi ha ni muntanyes altes ni valls fondes.

Les aigües hi serpentegen com a l'atzar; els rius s'hi entremesclen, s'uneixen, se separen, es retroben de nou, es perden en mil aiguamolls, s'extravien a cada instant enmig del laberint humit que han creat, i tan sols guanyen finalment després d'innombrables circuits els mars polars. Els grans llacs on s'acaba aquesta primera regió no estan engorjats, com la majoria dels del Vell Món, entre tossals i penyes; les riberes són planes i no s'elevan més que uns quants peus per damunt del nivell de l'aigua. Cada un és, doncs, com una vasta copa plena a caramull; els més lleugers canvis en l'estructura del planeta precipitarien les seves onades cap al pol o cap a la mar tropical.

La segona regió és més accidentada i més ben preparada per a esdevenir l'habitatge permanent de l'home; dues llargues cadenes de muntanyes la divideixen en tota la seva llargada; l'una, amb el nom d'Allegheny, segueix les ribes de l'oceà Atlàntic; l'altra corre paral·lela al mar del Sud.

L'espai contingut entre les dues cadenes de muntanyes comprèn 228.443 llegües quadrades.¹ La seva superfície és, doncs, al voltant de sis vegades més gran que la de França.²

Aquest vast territori només forma, però, una sola vall, que, baixant del cim arrodonit dels Allegheny, remunta, sense trobar obstacles, fins als pics de les muntanyes Rocalloses.

Pel fons de la vall s'escola un riu immens. Cap a ell conflueixen de totes bandes les aigües que baixen de les muntanyes.

En altre temps els francesos en van dir el riu Saint-Louis, en memòria de la pàtria absent; i els indis, en el seu llenguatge pompós, l'anomenaren el Pare de les Aigües, o el Mississipí.

El Mississipí té el seu origen en els límits de les dues grans regions de què he parlat més amunt, cap al cim de l'altiplà que les separa.

A prop d'ell neix un altre riu³ que va a desembocar a les mars polars. El Mississipí mateix sembla en algun moment insegur del camí que ha de prendre: moltes vegades torna sobre els seus passos; i només després d'haver alentit el seu curs per dins de llacs i marjals, finalment es decideix i traça lentament la seva ruta cap al sud.

1. 1.341.649 milles. Vegeu *View of the United States*, de Darby, p. 469. He convertit aquestes milles en llegües de 2.000 *toises* [1 *toise* = 1,949 m].

2. França té 35.181 llegües quadrades.

3. El riu Vermell.

Adés tranquil al fons del llit argilós que li ha foradat la natura, adés inflat per les tempestes, el Mississipí rega més de mil llegües en el seu curs.⁴

Sis-centes llegües⁵ més amunt de la seva desembocadura, el riu té ja una profunditat mitjana de 15 peus, i embarcacions de 300 tonells el remunten durant un espai de prop de dues-centes llegües.

Cinquanta-set grans rius navegables li aporten les seves aigües. Entre els tributaris del Mississipí hi ha un riu de 1.300 llegües de curs,⁶ un de 900,⁷ un de 600,⁸ un de 500,⁹ quatre de 200,¹⁰ per no parlar d'una multitud innumerable de rierols que acudeixen per totes bandes a perdre's en el seu si.

La vall que rega el Mississipí sembla haver estat creada per a ell sol; hi dispensa a voluntat el bé i el mal, i n'és com el déu. Als voltants del riu, la natura desplega una fecunditat inesgotable; a mesura que ens allunyem de les seves ribes, les forces vegetals s'esgoten, els terrenys s'empobreixen, tot llangueix o mor. En cap altre lloc les grans convulsions del planeta han deixat traces més evidents que a la vall del Mississipí. L'aspecte de tot el país sencer hi testimonia el treball de les aigües. Tant la seva esterilitat com la seva abundància són obra de l'aigua. Els devessalls de l'oceà primitiu han acumulat al fons de la vall enormes estrats de terra vegetal que han tingut el temps d'anivellar-s'hi. A la ribera dreta del riu trobem unes planures immenses, llises com la superfície d'un camp sobre el qual el llaurador hagués passat el seu corró. A mesura que ens acostem a les muntanyes, el terreny, en canvi, esdevé cada vegada més desigual i estèril; el sòl hi és, com si diguéssim, foradat en mil indrets, i roques primitives apareixen ací i allà, com els ossos d'un esquelet després que el temps hagi consumit al seu voltant els músculs i la carn. Sorra granítica i pedres irregularment tallades cobreixen la superfície de la

4. 2.500 milles, 1.032 llegües. Vegeu *Description des États-Unis*, de Warden, vol. I, p. 166.

5. 1.364 milles, 563 llegües. Vegeu *íd.*, vol. I, p. 169.

6. El Missouri. Vegeu *íd.*, vol. I, p. 132 (1.278 llegües).

7. L'Arkansas. Vegeu *íd.*, vol. I, p. 188 (897 llegües).

8. El riu Vermell. Vegeu *íd.*, vol. I, p. 190 (598 llegües).

9. L'Ohio. Vegeu *íd.*, vol. I, p. 192 (490 llegües).

10. L'Illinois, el Saint Pierre, el Saint François, la Moingona.

En aquestes mesures he pres per base la milla legal (*statute mile*) i la llegua de posta de 2.000 *toises*.

terra; algunes plantes empenyen amb grans dificultats els seus rebrots a través d'aquests obstacles; diríem que és un camp fèrtil cobert de les runes d'un gran edifici. Analitzant aquestes pedres i aquesta sorra, és fàcil, de fet, observar una analogia perfecta entre les seves substàncies i les que componen els cims àrids i trencats de les muntanyes Rocalloses. Després d'haver precipitat la terra al fons de la vall, les aigües han acabat sens dubte arrossegant amb elles una part de les mateixes roques; les han fetes rodolar pels pendents més pròxims; i, després d'haver-les triturades les unes contra les altres, han sembrat la base de les muntanyes amb aquestes runes arrencades dels seus cims. (Nota A, p. 751)

La vall del Mississipi és, ben mirat, la més magnífica residència que Déu hagi preparat mai per a l'habitatge de l'home, i, amb tot i això, es pot dir que de moment només és un vast desert.

En el vessant oriental dels Allegheny, entre el peu d'aquestes muntanyes i l'oceà Atlàntic, s'estén una llarga banda de roques i de sorra que la mar sembla haver oblidat en retirar-se. Aquest territori només té 48 llegües d'amplada mitjana,¹¹ però té 390 llegües de llargada.¹² El sòl, en aquesta part del continent americà, amb prou feines es presta al treball del cultivador. La vegetació hi és escassa i uniforme.

És en aquesta costa inhòspita on s'han centrat d'antuvi els esforços de la indústria humana. En aquesta llengua de terra àrida van néixer i van créixer les colònies angleses que havien d'esdevenir un dia els Estats Units d'Amèrica. És allà on es troba encara avui el centre del poder, mentre que en el rerepaís s'apleguen gairebé en secret els veritables elements del gran poble al qual pertany sens dubte el futur del continent.

Quan els europeus arribaren a les ribes de les Antilles i més tard a les costes de l'Amèrica del Sud, es cregueren transportats a les regions fabuloses que havien celebrat els poetes. La mar espurnejava amb la resplendor del tròpic; la transparència extraordinària de les aigües descobria per primera vegada, als ulls del navegant, la profunditat dels abismes.¹³ Ací i allà es mostraven petites illes perfumades que sembla-

11. 100 milles.

12. Al voltant de 900 milles.

13. Les aigües són tan transparents a la mar de les Antilles, diu Malte-Brun, vol. III, p. 726, que es distingeixen els coralls i els peixos a 60 brases de fondària. El vaixell sembla planar en l'aire; una mena de vertigen s'apodera del viatger, l'ull del qual se submer-

ven flotar com cistelles de flors sobre la superfície tranquil·la de l'Oceà. Tot el que s'oferia a la vista en aquests llocs encantats, semblava preparat per a les necessitats de l'home, o calculat per als seus plaers. La major part dels arbres estaven carregats de fruits nutritius, i els menys útils a l'home li encisaven els ulls per l'esclat i la varietat dels seus colors. En un bosc de llimoners odorants, de figueres salvatges, de murtes de fulles rodones, d'acàcies i de baladres, tots entrelaçats amb lianes florides, una multitud d'ocells desconeguts a Europa feien espurnejar les seves ales de porpra i d'atzur, i barrejaven el concert de les seves veus amb les harmonies d'una natura plena de moviment i de vida. (Nota B, p. 751)

La mort era amagada sota aquest mantell brillant; però llavors no es percebia, i, d'altra banda, regnava en l'aire d'aquests climes no sé quin influència enervant que lligava l'home al present i el feia indiferent al futur.

L'Amèrica del Nord apareixia amb un altre aspecte: tot hi era greu, seriós, solemne; s'hauria dit que havia estat creada per a esdevenir el domini de la intel·ligència, com l'altra l'habitança dels sentits.

Un oceà turbulent i bromós embolcallava les seves ribes; penyes granítiques o platges de sorra li servien de cinyell; els boscs que cobrien les seves riberes desplegaven un fullatge ombrívol i melangiós; no s'hi veia créixer res més que el pi, el làrix, l'alzina, l'olivera salvatge i el llorer.

Després d'haver penetrat a través d'aquest primer clos, s'entrava sota les ombries del bosc central; allà es trobaven confosos els arbres més grossos que creixen en els dos hemisferis. El plàtan, la catalpa, l'erable de sucre i el pollancre de Virgínia entrelaçaven les branques amb les del roure, el faig i el tell.

Com en els boscs sotmesos al domini de l'home, la mort colpejava ací sense descans; però ningú no s'encarregava d'endur-se les restes que deixava. S'acumulaven, doncs, les unes sobre les altres; el temps no bastava per a reduir-les prou de pressa en pols i per a preparar espais nous. Però, entremig mateix d'aquestes runes, el treball de la reproducció prosseguia sense aturador. Plantes enfiladisses i herbes de tota classe despuntaven a través dels obstacles; reptaven al llarg dels arbres aba-

geix a través del fluid cristallí entremig de jardins submarins on les petxines i els peixos daurats brillen entre les mates de fucus i bosquets d'algues marines.

tuts, s'insinuaven en la seva pols, alçaven i trencaven l'escorça marcida que encara els cobria, i obrien camí als seus rebrots joves. Així, la mort hi ajudava en certa manera la vida. L'una i l'altra eren presents, semblaven voler barrejar i confondre les seves obres.

Aquests boscs amagaven una profunda foscor; mil rierols, dels quals la indústria humana encara no havia dirigit el curs, hi mantenien una humitat eterna. A penes es veien unes quantes flors, uns quants fruits salvatges, uns quants ocells.

Sols la caiguda d'un arbre tombat per l'edat, la cataracta d'un riu, els mugits dels bisons i el xiulit dels vents hi pertorbaven el silenci de la natura.

A l'est del gran riu, els boscs desapareixien en part; en el seu lloc s'estenien uns prats sense límits. ¿Havia negat la natura, en la seva varietat infinita, la llavor dels arbres a aquests camps fèrtils, o més aviat el bosc que els cobria havia estat destruït en altre temps per la mà de l'home? Ni les tradicions ni la recerca científica no ho han pogut descobrir.

Aquests immensos deserts no eren, amb tot, completament mancats de presència humana; algunes tribus erraven des de feia segles sota les ombries del bosc o entre les pastures dels prats. A partir de la desembocadura del Saint-Laurent fins al delta del Mississipí, des de l'oceà Atlàntic fins al mar del Sud, aquests salvatges tenien entre ells punts de semblança que testimoniaven el seu origen comú. Però, a part d'això, diferien de totes les races conegudes:¹⁴ no eren ni blancs com els europeus, ni grocs com la major part dels asiàtics, ni negres com els negres; tenien la pell vermellova, els cabells llargs i lluents, els llavis primis i els pòmuls de les galtes molt prominents. Les llengües que parlaven les tribus salvatges d'Amèrica diferien entre si per les paraules, però totes eren subjectes a les mateixes regles gramaticals. Aquestes regles se

14. Des de llavors s'han descobert algunes semblances entre la constitució física, la llengua i els costums dels indis de l'Amèrica del Nord i els dels tungusos, els manxús, els mongols, els tàrtars i altres tribus nòmades d'Àsia. Aquests darrers ocupen una posició a prop de l'estret de Bering, i això permet suposar que en una època antiga pogueren venir a poblar el continent desert d'Amèrica. Però la ciència no ha arribat encara a esclarir aquest punt. Sobre aquesta qüestió vegeu Malte-Brun, vol. V; les obres de Humboldt; Fischer, *Conjectures sur l'origen des Américains*; Adair, *History of the American Indians*.

separaven en diversos punts de les que fins aleshores semblaven haver presidit la formació del llenguatge entre els homes.

L'idioma dels americans semblava el producte de noves combinacions; anunciava de la part dels seus inventors un esforç d'intel·ligència de què els indis d'avui pareixen poc capaços. (Nota C, p. 752)

L'estat social d'aquests pobles diferia també en diversos aspectes del que hi havia en el Vell Món: hauríeu dit que s'havien multiplicat lliurement en els seus deserts, sense contacte amb races més civilitzades que la seva. No hi havia en ells, doncs, cap d'aquestes nocions dubtoses i incoherents del bé i del mal, aquesta corrupció profunda que es barreja d'ordinari amb la ignorància i amb la rudesia de costums en les nacions refinades que han esdevingut de nou bàrbares. L'indi no devia res a ningú fora d'ell mateix; les seves virtuts, els seus vicis, els seus prejudicis, eren la seva pròpia obra; havia crescut en la independència salvatge de la seva natura.

La barroeria dels homes comuns en els països civilitzats no es deu només al fet que siguin ignorants i pobres, sinó al fet que, essent-ho, es trobin diàriament en contacte amb homes instruïts i rics.

La vista del seu infortuni i de la seva feblesa, que contrasta cada dia amb la felicitat i el poder d'alguns dels seus semblants, excita al mateix temps en el seu cor la còlera i el temor; el sentiment de la seva inferioritat i de la seva dependència els irrita i els humilia. Aquest estat inferior de l'ànima es reproduïx en els seus costums, com també en el seu llenguatge; són alhora insolents i servils.

La veritat d'això es prova fàcilment amb l'observació. El poble és més groller en els països aristocràtics que en qualsevol altre lloc, en les ciutats opulentes més que al camp.

En aquests llocs on hi ha homes tan forts i tan rics, els febles i els pobres se senten com aclaparats per la seva baixesa; com que no descobriren cap punt pel qual puguin recuperar la igualtat, desesperen completament de si mateixos i es deixen caure per davall de la dignitat humana.

Aquest malaventurat efecte del contrast de condicions no existeix en la vida salvatge; els indis, al mateix temps que són tots ignorants i pobres, són tots iguals i lliures.

Llavors de l'arribada dels europeus, l'indígena de l'Amèrica del Nord ignorava encara el preu de les riqueses i es mostrava indiferent al benestar que l'home civilitzat adquiriria amb aquestes. Tanmateix, no es veia

en ell res de groller; en les seves maneres d'obrar regnava, al contrari, una reserva habitual i una mena de cortesia aristocràtica.

Dolç i hospitalari en la pau, despietat en la guerra més enllà dels límits coneguts de la ferocitat humana, l'indi s'exposava a morir de fam per a socórrer l'estranger que trucava al vespre a la porta de la seva cambanya, i esquinçava amb les seves pròpies mans els membres palpitants del seu presoner. Les més famoses repúbliques antigues no van admirar mai un coratge més ferm, unes ànimes més orgulloses, un amor més intractable per la independència, que el que amagaven aleshores els boscs salvatges del Nou Món.¹⁵ Els europeus causaren poca impressió en arribar a les ribes de l'Amèrica del Nord; la seva presència no provocà ni enveja ni por. ¿Quina influència podien tenir sobre semblants homes? L'indi sabia viure sense necessitats, patir sense queixar-se, i morir cantant.¹⁶ Com tots els altres membres de la gran família humana, aquests salvatges creien, d'altra banda, en l'existència d'un món millor i adoraven amb diferents noms el Déu creador de l'univers. Les seves nocions sobre les grans veritats intel·lectuals eren en general simples i filosòfiques. (Nota D, p. 754)

Per més primitiu que semblí el poble del qual descrivim ací el caràcter, no es pot dubtar, tanmateix, que l'hagi precedit en les mateixes regions un altre poble més civilitzat, més avançat en totes les coses.

Una tradició obscura, però estesa entre la major part de tribus índies de les vores de l'Atlàntic, ens ensenya que en altre temps la residència d'aquests mateixos pobles havia estat situada a l'oest del Mississipí. Al llarg de les ribes de l'Ohio i en tota la vall central, encara es troben

15. Entre els iroquesos, atacats per forces superiors, diu el president Jefferson (*Notes sur la Virginie*, p. 148), hem vist com els vells desdenyaven recórrer a la fugida o sobreviure a la destrucció del seu país, i plantaven cara a la mort, com els antics romans en el saqueig de Roma pels gals. Més avant, p. 150, diu: «No hi ha cap exemple d'un indi caigut en poder dels seus enemics que hagi demanat la vida. Al contrari, el presoner cerca, per dir-ho així, la mort a les mans dels seus vencedors, insultant-los i provocant-los de totes les maneres.»
16. Vegeu *Histoire de la Louisiane*, de Lepage-Dupratz; Charlevoix, *Histoire de la Nouvelle-France*; cartes del rev. Heckewelder, *Transactions of the American Philosophical Society*, vol. I; Jefferson, *Notes sur la Virginie*, p. 135–190. El que diu Jefferson sobretot és d'una gran importància, a causa del mèrit personal de l'escriptor, de la seva posició particular i del segle positiu i exacte en què va escriure.

cada dia monticles elevats per la mà de l'home. Quan un forada fins a l'interior d'aquests monuments, gairebé sempre es troben, diuen, ossos humans, eines estranyes, armes, utensilis de tota mena fets de metall, o que fan pensar en usos ignorats per les races actuals.

Els indis d'avui no poden donar cap notícia sobre la història d'aquest poble desconegut. Els qui vivien fa tres-cents anys, en el temps de la descoberta d'Amèrica, no digueren res de què es pugui inferir ni tan sols una hipòtesi. Les tradicions, aquests monuments peribles i incessantment renaixents del món primitiu, no donen cap llum. Allà, però, han viscut milers dels nostres semblants; això és indubtable. ¿Quan hi arribaren? ¿Quin va ser el seu origen, el seu destí, la seva història? ¿Quan i com desaparegueren? Ningú no ho pot dir.

Cosa estranya! Hi ha pobles que han desaparegut tan completament de la terra que fins el record mateix del seu nom s'ha esborrat; les seves llengües són perdudes, la seva glòria s'ha esvaït com un so sense eco; però no sé si n'hi ha un de sol que no hagi deixat almenys una tomba en record del seu pas. Així, de totes les obres de l'home, la més duradora és encara la que rememora més bé el seu no-res i les seves misèries!

Encara que el vast país que hem descrit fou habitat per nombroses tribus indígenes, es pot dir amb justícia que en l'època de la descoberta no era més que un desert. Els indis l'ocupaven, però no el posseïen. L'home s'apropia de la terra per l'agricultura, i els primers habitants de l'Amèrica del Nord vivien del producte de la caça. Els seus prejudicis implacables, les seves passions indòmites, els seus vicis, i més encara potser les seves virtuts salvatges, els lliuraven a una destrucció inevitable. La ruïna d'aquests pobles va començar el dia que els europeus arribaren a les seves ribes; ha continuat sempre des d'aleshores; s'acompleix en els nostres dies. La Providència, situant-los enmig de les riqueses del Nou Món, sembla haver-los-en donat només un breu usufruït; només estaven allà, en certa manera, *esperant*. Aquestes costes, tan ben preparades per al comerç i la indústria, aquests rius tan fondos, aquesta inesgotable vall del Mississipí, aquest continent tot sencer, apareixia llavors com el bressol encara buit d'una gran nació.

Aquí és on els homes civilitzats havien d'intentar construir una societat sobre fonaments nous, i, aplicant per primera vegada teories fins llavors desconegudes o considerades inaplicables, anaven a donar al món un espectacle per al qual la història passada no l'havia preparat.

TOCQUEVILLE: VIDA, OBRA I RECEPCIÓ

Alexis de Tocqueville va néixer a París el 29 de juliol de 1805 en el si d'una família aristocràtica francesa amb forts vincles amb la monarquia borbònica i amb l'Església catòlica. Els seus pares, membres de la baixa noblesa, foren empresonats durant el Terror de 1793; podien haver mort a la guillotina, però es van salvar amb la caiguda de Robespierre. Altres membres de la seva família sí que foren executats, com ara el seu besavi, el senyor de Malesherbes.

Tocqueville estudià lleis a París entre 1823 i 1827. Acabats els estudis, son pare, Hervé de Tocqueville, que, gràcies a la seva lleialtat monàrquica, ostentà diversos càrrecs i honors al servei del rei durant la Restauració borbònica (1814–1830), aconseguí que el nomenessin *juge auditeur* —una mena de jutge aprenent— al tribunal de Versalles. Allí va conèixer Gustave de Beaumont, que havia de ser amic i col·laborador seu al llarg de tota la vida. Durant aquests anys Tocqueville s'immergí en l'estudi i la lectura de les obres de Maquiavel, Montesquieu, Pascal, Rousseau i Burke. Assistí a les classes de l'historiador François Guillot, i conegué les obres d'altres pensadors liberals francesos de l'època, com Benjamin Constant o Pierre-Paul Royer-Collard, dels quals aprengué el desenvolupament històric de les institucions polítiques angleses i franceses, i les seves diferències.

En 1830, Tocqueville és testimoni de la Revolució de Juliol, que duu al tron el duc d'Orleans, Lluís Felip. Tant ell com el seu amic Beaumont, atrapats enmig de diferents lleialtats polítiques i familiars, juren fidelitat a la nova monarquia burgesa. És aleshores quan tots dos conceben el pla de fer un viatge a Amèrica. Són inquiets, ambiciosos, i veuen poques oportunitats en la seva situació. Presenten al ministre de l'interior el projecte d'estudiar el sistema penitenciari americà, un tema d'interès polític i administratiu en aquell moment, al qual el ministre accedeix però sense proveir fons. Com confessen en la seva correspondència privada, l'estudi no és més que un pretext per a obtenir el permís oficial necessari per al viatge. Tocqueville i Beaumont hi veuen realment, més enllà de l'encàrrec oficial, una oportunitat de fer carrera. Tocqueville, en particular, comença a pensar en una carrera política, i

creu que esdevenir un expert en afers americans li pot donar un avantatge important.

El 2 d'abril de 1831 parteixen del port de Le Havre; el 9 de maig arriben a Newport, Rhode Island, i dos dies després a Nova York. Passen nou mesos i mig a l'Amèrica del Nord. En la seva ruta, visiten els estats del nord-est, els grans llacs i el Canadà francès; després, baixen cap al sud seguint el curs dels rius Ohio i Mississipí, i puguen de nou per la costa est. En alguns llocs són rebuts com a grans personalitats, amb banquets i balls; en altres són uns perfectes desconeguts. S'entrevisten amb persones de tota condició: el president Andrew Jackson, l'expresident John Quincy Adams, alcaldes, governadors, senadors, professors, jutges, però també conversen amb americans ordinaris i amb tothom qui troben pel camí. Omplen diaris, quaderns de viatge; recopilen llibres, pamflets i documents governamentals, i mantenen una abundant correspondència. Quan finalment s'embarquen de tornada cap a França, el 20 de febrer de 1832, han recorregut més d'onze mil quilòmetres a cavall, en diligència, vaixell de vapor i canoa; i han visitat disset dels vint-i-quatre estats llavors existents; de Boston a l'est, a Green Bay, Wisconsin, a l'oest; de Quebec al nord, a Nova Orleans al sud.

En tornar a França, l'aventura americana comença a donar fruits. En 1833, apareix *Du système pénitentiaire aux États-Unis et de son application en France*, treball conjunt de Beaumont i Tocqueville, que resulta premiat i molt ben rebut. En 1835, Tocqueville publica el primer volum de la seva primera gran obra: *De la démocratie en Amérique*. Obté un èxit immediat i extraordinari, i li arriben elogis de tot arreu, a banda i banda de l'Atlàntic. En 1840, arriba el segon volum de *La démocratie*, que té una recepció una mica més tèbia, perquè es veu com una obra més teòrica i especulativa. En qualsevol cas, la reputació de Tocqueville com a pensador i com a escriptor està completament assegurada. És nomenat cavaller de la Legió d'honor (1837), membre de l'Acadèmia de ciències morals i polítiques (1838) i membre de l'Acadèmia francesa (1841).

Paral·lelament, Tocqueville engega la seva carrera política. En 1839 és elegit diputat, posició que ocupa fins a 1851. És testimoni de primeríssima fila de la Revolució de 1848, uns esdeveniments que viu amb frustració i impotència. Després d'un breu període com a ministre d'afers estrangers de Louis Napoléon Bonaparte, abandona la política.

El colp d'estat del mateix Louis Napoléon (1852), convertit en Napoleó III, sembla confirmar els pitjors pronòstics de *La democràcia a Amèrica*: es tracta potser de la primera dictadura moderna amb suport popular.

Llavors escriu *Souvenirs*, un retrat íntim dels personatges de la Revolució de 1848 que va conèixer personalment, un text que no es publica en vida seva. En 1856, apareix publicat el primer volum de la seva última gran obra: *L'Ancien Régime et la Révolution* (trad. catalana de Joan Casas, Edicions 62, 1983), que quedà incompleta. En aquesta obra, Tocqueville exposa les seves tesis històriques sobre la Revolució Francesa.

Tocqueville morí el 16 d'abril de 1859, a Canes, a l'edat de cinquanta-tres anys.

* * *

Després de la seva mort, l'interès per la seva obra declina lentament, tant a Amèrica com a França. Podríem dir que arriba al punt més baix quan els totalitarismes triomfen ideològicament arreu del món, durant la primera meitat del segle xx. Precisament a partir dels anys 30 d'aquest segle, quan es veu la necessitat de combatre aquests extremismes en el camp de les idees, és quan comença a revifar l'interès pel pensament tocquevillia. D'aleshores ençà, la presència pública de Tocqueville en la premsa, en la política i en l'acadèmia dels Estats Units —i també de la resta de democràcies occidentals—, ha estat ubiqua i permanent. Polítics, periodistes i acadèmics l'han citat i el citen constantment, per davant d'altres figures com Jefferson, Madison o Lincoln. Durant la Guerra Freda, Tocqueville esdevé, en certa manera, el «filòsof» públic oficial de les democràcies liberals, en un paper paral·lel al de Marx en els països comunistes. En l'àmbit acadèmic, és reconegut com un dels fundadors de la sociologia i de les ciències polítiques.

La seva presència és tan aclaparadora que arriba a convertir-se en clixé que cal combatre —l'editor de la revista *The New Republic* durant els anys 80 desaconsellava citar-lo— o en motiu de sorna —«citar Tocqueville és una mica com citar la Bíblia; pots trobar-hi quasi qualsevol cosa en suport del teu argument»; «de tots els grans escriptors que no es llegeixen crec que Tocqueville és el més àmpliament citat».

Un dels motius d'aquesta ubiqüitat és que Tocqueville pot proveir

idees i conceptes a un ampli espectre ideològic, exclosos els extremismes. Per posar només dos exemples, la preocupació per la concentració de poder industrial pot atraure els pensadors d'esquerres; la defensa dels valors tradicionals de la religió, els ideòlegs conservadors. Aquesta facultat proteica ve, sens dubte, de l'honestedat amb què aborda els temes, una honestedat que el porta a analitzar-los des de diferents punts de vista, fugint sempre de l'abstracció i de la generalització. Això no vol dir, però, que s'hi pugui trobar «qualsevol cosa», com deia l'acudit. Examinem, per exemple, les seves idees sobre religió: si, d'una banda, advoca de la manera més contundent possible per la separació d'Estat i Església; de l'altra, creu que sense alguns de les virtuts pròpies de la religió no és possible una vida democràtica en llibertat. Aquestes posicions, preses separadament, poden complaure, sens dubte, corrents ideològics molt diferents. El que és segur és que, agafades en conjunt, exclouen tot extremisme.

Hom ressalta sovint les capacitats «profètiques» de Tocqueville. El primer volum de *La democràcia*, per exemple, acaba amb el cèlebre «vaticini» que americans i russos estan cridats «a tenir un dia a les seves mans els destins de mig món» (p. 444). Tocqueville va preveure, en canvi, un enfrontament entre blancs i negres al Sud dels Estats Units, i en realitat esclatà una guerra entre el Nord i el Sud. El seu objectiu no era, òbviament, fer d'endeví. Els esdeveniments, «el futur els amaga, i no tinc la pretensió de poder alçar el seu vel» (p. 425). I, tot i afirmar amb vehemència la irreversibilitat d'algunes de les tendències que descriu —amb al·lusions a Déu i a la Providència—, per una altra banda s'afanya a rebutjar tot determinisme històric. La seva veritable clarividència l'hem de trobar en un altre lloc: en l'anàlisi de les fortaleses i les debilitats de les societats democràtiques modernes, que ell diagnostica amb sorprenent precisió en el mateix instant del naixement d'aquestes societats.

Un altre aspecte que cal destacar és la voluntat literària. Tocqueville és un autèntic arquitecte del llenguatge: vol construir un edifici harmoniós, té uns objectius molt clars i sap quins són els mitjans que li calen. En la introducció de *La democràcia* ja diu que en el llibre són tan importants els detalls com «la impressió general que deixa» (p. 24). El seu estil és sobri i clàssic, lluny de l'estil romàntic de l'època en què escriu. Ell mateix sembla retratar-lo en parlar de les qualitats literàries de les

nacions aristocràtiques: «L'estil hi semblarà gairebé tan important com la idea, la forma com el fons; el to serà polit, moderat, elevat. L'esperit hi tindrà sempre un posat noble, rarament un pas viu i els escriptors es dedicaran més a perfeccionar que a produir.» (p. 498). En *La democràcia* trobem també una certa varietat de veus: des de passatges de gran lirisme que descriuen la magnificència de la natura d'Amèrica i els costums dels pobles que l'habiten —passatges que recorden els primers texts de Tocqueville destinats al públic, però no publicats en vida seva: *Voyage au lac Onéida* i *Quinze jours dans le désert*— fins a assaigs d'idees breus i concentrats com els que formen especialment cada un dels capítols del segon volum.

Més enllà de la fabulosa reputació d'Alexis de Tocqueville, llegint-lo, gaudirem bona cosa amb la claredat i la brillantor de la seva escriptura, i aprendrem més encara amb la varietat i la profunditat del seu pensament.

J. Ortola

TAULA DE CONTINGUTS

VOLUM I

Introducció	11

PRIMERA PART

1 Configuració exterior de l'Amèrica del Nord	25
2 El punt de partida i la seva importància per al futur dels angloamericans	34
Raons d'algunes singularitats que presenten les lleis i els costums dels angloamericans	52
3 Estat social dels angloamericans	53
El fet prominent de l'estat social dels angloamericans és ser essencialment democràtic	54
Conseqüències polítiques de l'estat social dels angloamericans	61
4 El principi de la sobirania del poble a Amèrica	62
5 Necessitat d'estudiar el que passa en els estats particulars abans de parlar del govern de la Unió	65
El sistema de govern municipal a Amèrica	66
La circumscripció del municipi	68
Poders municipals a Nova Anglaterra	68
La vida municipal	71
L'esperit municipal a Nova Anglaterra	73
El comtat a Nova Anglaterra	76
L'administració a Nova Anglaterra	77
Idees generals sobre l'administració als Estats Units	88
L'estat	92
El poder legislatiu de l'estat	92
El poder executiu de l'estat	94
Els efectes polítics de la descentralització administrativa als Estats Units	95
6 El poder judicial als Estats Units i el seu efecte sobre la societat política	108
Altres poders atorgats als jutges americans	113
7 El judici polític als Estats Units	115
8 La Constitució federal	120
Historial de la Constitució federal	121
Sumari de la Constitució federalista	123
Atribucions del govern federal	125

Poders federals	127
Poders legislatius	127
Una altra diferència entre el Senat i la Cambra de Representants	130
El poder executiu	130
En què difereix la posició del president dels Estats Units de la d'un rei constitucional a França	132
Causes accidentals que poden incrementar la influència del poder executiu	136
Per què el president dels Estats Units no necessita tenir majoria a les cambres per a dirigir els afers públics	137
L'elecció del president	137
Mètode de l'elecció	142
Crisi de l'elecció	145
La reelecció del president	147
Els tribunals federals	149
Manera de fixar la competència dels tribunals federals	153
Diferents casos de jurisdicció	155
Manera de procedir dels tribunals federals	159
Rang elevat que ocupa el Tribunal Suprem entre els grans poders de l'Estat	162
En què és superior la Constitució federal a les constitucions dels estats	164
Què distingeix la Constitució federal dels Estats Units d'Amèrica de totes les altres constitucions federals	168
Avantatges del sistema federal en general i la seva utilitat especial per a Amèrica	171
Què fa que el sistema federal no sigui a l'abast de tots els pobles, i què ha permès als angloamericans adoptar-lo	177

SEGONA PART

1 Com es pot dir rigorosament que als Estats Units és el poble qui governa	185
2 Els partits als Estats Units	186
Les restes del partit aristocràtic als Estats Units	191
3 La llibertat de premsa als Estats Units	192
4 L'associació política als Estats Units	201
5 El govern de la democràcia a Amèrica	209
El vot universal	209
Decisions del poble i instints de la democràcia americana en les seves decisions	210
Causes que poden corregir en part aquests instints de la democràcia	212
Influència que ha exercit la democràcia americana sobre les lleis electorals	215
Els funcionaris públics sota el domini de la democràcia americana	216
L'arbitrarietat dels magistrats sota l'imperi de la democràcia americana	219
La inestabilitat administrativa als Estats Units	221
Els càrrecs públics sota l'imperi de la democràcia americana	222
Els instints de la democràcia americana en la fixació del salari dels funcionaris	226
Dificultat de discernir les causes que porten el govern americà a l'economia	229
¿Es poden comparar les despeses públiques dels Estats Units amb les de França?	230
La corrupció i els vicis dels governants en la democràcia; els efectes que se'n deriven sobre la moralitat pública	235

Quins esforços és capaç de fer una democràcia	237
El poder que exerceix en general la democràcia americana sobre si mateixa	240
Com condueix els afers exteriors la democràcia americana	242
6 Quins són els beneficis reals que la societat americana treu del govern de la democràcia	247
La tendència general de les lleis sota l'imperi de la democràcia americana, i l'instint dels qui les apliquen	247
L'esperit públic als Estats Units	251
La idea dels drets als Estats Units	254
El respecte per la llei als Estats Units	257
Activitat que regna en totes les parts del cos polític als Estats Units; influència que exerceix sobre la societat	259
7 L'omnipotència de la majoria als Estats Units i els seus efectes	263
Com l'omnipotència de la majoria augmenta, a Amèrica, la inestabilitat legislativa i administrativa que és natural a les democràcies	266
Tirania de la majoria	268
Efectes de l'omnipotència de la majoria sobre l'arbitrarietat dels funcionaris públics americans	271
El poder que la majoria exerceix a Amèrica sobre el pensament	272
Efectes de la tirania de la majoria sobre el caràcter nacional dels americans; l'esperit de cort als Estats Units	275
El perill més gran de les repúbliques americanes ve de l'omnipotència de la majoria	277
8 Què tempera als Estats Units la tirania de la majoria	279
Absència de centralització administrativa	279
L'esperit del jurista als Estats Units, i com serveix de contrapès a la democràcia	281
El jurat als Estats Units considerat com a institució política	289
9 Les principals causes que tendeixen a mantenir la república democràtica als Estats Units	296
Causes accidentals o providencials que contribueixen al manteniment de la república democràtica als Estats Units	296
Influència de les lleis sobre el manteniment de la república democràtica als Estats Units	307
Influència dels costums sobre el manteniment de la república democràtica als Estats Units	307
La religió considerada com a institució política; com serveix poderosament al manteniment de la república democràtica entre els americans	308
Influència indirecta que exerceixen les creences religioses en la societat política als Estats Units	311
Principals causes que fan poderosa la religió a Amèrica	316
Com la il·lustració, els hàbits i l'experiència pràctica dels americans contribueixen a l'èxit de les institucions democràtiques	323
Les lleis serveixen més al manteniment de la república democràtica als Estats Units que les causes físiques, i els costums més que les lleis	327
¿Les lleis i els costums serien suficients per a mantenir les institucions democràtiques en un altre lloc fora d'Amèrica?	331
Importància del que precedeix amb relació a Europa	334

10 Algunes consideracions sobre l'estat actual i el futur probable de les tres races que habiten el territori dels Estats Units	339
Estat actual i futur probable de les tribus índies que habiten el territori posseït per la Unió	344
Posició que ocupa la raça negra als Estats Units; perills que la seva presència fa córrer als blancs	365
¿Quines són les possibilitats de durar de la Unió americana? ¿Quins perills l'amenacen?	390
Les institucions republicanes als Estats Units, ¿quines són les seves possibilitats de perdurar?	425
Algunes consideracions sobre les causes de la grandesa comercial dels Estats Units	431
Conclusió	439

VOLUM II

Prefaci	447

PRIMERA PART

INFLUÈNCIA DE LA DEMOCRÀCIA SOBRE EL MOVIMENT INTELLECTUAL ALS ESTATS UNITS

1 El mètode filosòfic dels americans	449
2 La principal font de creences en els pobles democràtics	454
3 Per què els americans mostren més aptitud i gust per les idees generals que els seus pares els anglesos	458
4 Per què els americans no han estat mai tan apassionats com els francesos per les idees generals en matèria política	462
5 Com, als Estats Units, la religió sap servir-se dels instints democràtics	464
6 El progrés del catolicisme als Estats Units	472
7 Què fa inclinar l'esperit dels pobles democràtics cap al panteisme	473
8 Com la igualtat suggereix als americans la idea de la perfectibilitat indefinida de l'home	475
9 Com l'exemple dels americans no demostra que un poble democràtic no pugui tenir aptitud i gust per les ciències, la literatura i les arts	477
10 Per què els americans es dediquen més aviat a la pràctica de les ciències que a la teoria	482

11	Amb quin esperit cultiven les arts els americans	489
12	Per què els americans erigeixen al mateix temps monuments tan petits i tan grans	494
13	Fisonomia literària dels segles democràtics	495
14	La indústria literària	501
15	Per què l'estudi de la literatura grega i llatina és particularment útil en les societats democràtiques	502
16	Com la democràcia americana ha modificat la llengua anglesa	504
17	Algunes fonts de poesia en les nacions democràtiques	510
18	Per què els escriptors i els oradors americans són sovint ampul·losos	516
19	Algunes observacions sobre el teatre dels pobles democràtics	518
20	Algunes tendències particulars dels historiadors en els segles democràtics	523
21	L'eloqüència parlamentària als Estats Units	527

SEGONA PART

INFLUÈNCIA DE LA DEMOCRÀCIA SOBRE
ELS SENTIMENTS DELS AMERICANS

1	Per què els pobles democràtics mostren un amor més ardent i més durador per la igualtat que per la llibertat	533
2	L'individualisme en els països democràtics	537
3	Com l'individualisme és més gran a la fi d'una revolució democràtica que en cap altra època	539
4	Com els americans combaten l'individualisme amb institucions lliures	540
5	L'ús que fan els americans de l'associació en la vida civil	544
6	La relació entre associacions i diaris	549
7	Relacions entre les associacions civils i les associacions polítiques	552
8	Com els americans combaten l'individualisme amb la doctrina de l'interès ben entès	557
9	Com els americans apliquen la doctrina de l'interès ben entès en matèria de religió	560
10	El gust pel benestar material a Amèrica	563

11 Els efectes particulars que produeix l'amor dels gaudis materials en els segles democràtics	565
12 Per què alguns americans mostren un espiritualisme tan exaltat	567
13 Per què els americans es mostren tan inquiets enmig del seu benestar	568
14 Com el gust pels gaudis materials s'uneix, en els americans, a l'amor per la llibertat i a la preocupació pels afers públics	572
15 Com les creences religioses desvien de tant en tant l'ànima dels americans cap als gaudis immaterials	575
16 Com l'amor excessiu del benestar pot perjudicar el benestar	580
17 Com és d'important, en els temps d'igualtat i de dubte, ajornar l'objectiu de les accions humanes	581
18 Per què entre els americans totes les professions honestes són considerades honorables	584
19 Què fa que gairebé tots els americans s'inclinin cap a les professions industrials	585
20 Com podria sorgir l'aristocràcia de la indústria	589

TERCERA PART

INFLUÈNCIA DE LA DEMOCRÀCIA SOBRE ELS COSTUMS PRÒPIAMENT DITS

1 Com se suavitzen els costums a mesura que s'igualen les condicions	593
2 Com la democràcia fa les relacions habituals dels americans més simples i més fàcils	598
3 Per què els americans tenen tan poca susceptibilitat en el seu país i es mostren tan susceptibles en el nostre	600
4 Conseqüències dels tres capítols precedents	604
5 Com la democràcia modifica les relacions entre el servent i l'amo	605
6 Com les institucions i els costums democràtics tendeixen a elevar el preu i a escurçar la durada dels arrendaments	614
7 Influència de la democràcia en els salaris	616
8 Influència de la democràcia sobre la família	619
9 L'educació de les noies joves als Estats Units	624

10 Com la noia jove es retroba en els trets de l'esposa	627
11 Com la igualtat de condicions contribueix a mantenir els bons costums a Amèrica	629
12 Com entenen els americans la igualtat de l'home i de la dona	636
13 Com la igualtat divideix naturalment els americans en una multitud de petites societats particulars	639
14 Algunes reflexions sobre les maneres americanes	641
15 La gravetat dels americans i per què aquesta no els impedeix fer sovint coses desconsiderades	645
16 Per què la vanitat nacional dels americans és més inquieta i més busca-raons que la dels anglesos	648
17 Com l'aspecte de la societat, als Estats Units, és al mateix temps agitat i monòton	650
18 L'honor als Estats Units i en les societats democràtiques	652
19 Per què hi ha als Estats Units tants ambiciosos i tan poques grans ambicions	665
20 La indústria de les col·locacions en certes nacions democràtiques	671
21 Per què les grans revolucions esdevindran rares	673
22 Per què els pobles democràtics desitgen naturalment la pau i els exèrcits democràtics naturalment la guerra	685
23 Quina és, en els exèrcits democràtics, la classe més guerrera i la més revolucionària	692
24 Què fa els exèrcits democràtics més febles que els altres exèrcits en entrar en campanya i més temibles quan la guerra es prolonga	695
25 La disciplina en els exèrcits democràtics	699
26 Algunes consideracions sobre la guerra en les societats democràtiques	701

QUARTA PART

LA INFLUÈNCIA QUE EXERCEIXEN LES IDEES I ELS SENTIMENTS DEMOCRÀTICS EN LA SOCIETAT POLÍTICA

1 La igualtat dona naturalment als homes el gust per les institucions lliures	707
2 Les idees dels pobles democràtics en matèria de govern són naturalment favorables a la concentració de poders	708

3 Els sentiments dels pobles democràtics estan d'acord amb les seves idees per a dur-los a concentrar el poder	711
4 Algunes causes particulars i accidentals que acaben portant un poble democràtic a centralitzar el poder o que l'aparten de fer-ho	715
5 Entre les nacions europees d'avui el poder sobirà s'incrementa encara que els sobirans siguin menys estables	720
6 Quin tipus de despotisme han de témer les nacions democràtiques	732
7 Continuació dels capítols precedents	737
8 Visió general del tema	746
9 Notes	751
<i>Tocqueville: vida, obra i recepció</i>	785